

Wyrok z dnia 21 czerwca 2007 r., IV CSK 92/07

1. Powołanie się na wynikający z treści weksla poterminowy charakter indosu (art. 20 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe, Dz.U. Nr 37, poz. 282) nie podlega ograniczeniom przewidzianym w art. 495 § 3 zdanie pierwsze k.p.c.

2. Weksel gwarancyjny może być wystawiony nie tylko jako weksel *in blanco*, ale i jako weksel zupełny.

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Piotra D. przeciwko Stanisławowi S. i Arturowi B. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 czerwca 2007 r. skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 sierpnia 2006 r.

oddalił skargę kasacyjną i zasądził od powoda na rzecz pozwanych kwoty po 3600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Piotr D. wniósł o zasądzenie w postępowaniu nakazowym solidarnie od pozwanych Stanisława S. i Artura B. kwoty 1 600 000 zł z odsetkami ustawowymi. Podstawę żądania pozwu stanowił weksel własny, wystawiony przez Stanisława S. w W. w dniu 6 marca 2001 r., opiewający na kwotę 1 600 000 zł, płatną Józefowi G. w dniu 31 grudnia 2001 r. Na odwrocie weksla znajdowało się oświadczenie Artura B. o poręczeniu oraz zastrzeżenie: „Warszawa, dn. czternastego listopada 2002 r., ustępuję na zlecenie Piotra D.”, podpisane przez Józefa G.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji pozwanych, zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 18 stycznia 2006 r. w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty Sądu Okręgowego z dnia 16 stycznia 2003 r. w zakresie, w jakim

nakaz ten został utrzymany w mocy wymienionym wyrokiem Sądu Okręgowego, i w tej części oddalił powództwo. Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że indos, na którego podstawie powód nabył weksel, był indosem poterminowym, tj. mającym z mocy art. 20 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 – dalej: "Pr.weksl.") tylko skutki przelewu. Pozwani mogli więc zgodnie z art. 513 § 1 k.c., bronić się przed żądaniem powoda za pomocą wszelkich zarzutów, które mieli przeciwko indosantowi, czyli Józefowi G., w chwili powzięcia wiadomości o dokonanych przez niego indosie.

Według ustaleń Sądu Apelacyjnego, do zaciągnięcia przez pozwanych zobowiązań wekslowych, na które wskazuje treść dołączonego do pozwu weksla, doszło w związku z umową zawartą w dniu 6 marca 2001 r. przez pozwanego Stanisława S. z Józefem G. Zamiarem stron tej umowy było nabycie dzierżawionego wspólnie od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, gospodarstwa rolnego w M. Do nabycia miało dojść w ten sposób, że pozwany Stanisław S. miał zrezygnować z dzierżawy, po czym Józef G. jako jedyny dzierżawca miał nabyć gospodarstwo, uzyskując rozłożenie ceny na raty. Następnie Józef G. miał przenieść na Stanisława S. – wynoszący 1/2 – udział w nabytym gospodarstwie, a za jego nabycie Stanisław S. zapłacić Józefowi G. połowę ceny gospodarstwa oraz połowę poniesionych przez Józefa G. nakładów na to gospodarstwo, łącznie kwotę 1 786 000 zł. W umowie przewidziano, że niedokonanie przez Stanisława S. zapłaty do dnia 31 stycznia 2002 r. będzie jednoznaczne z odstąpieniem od umowy. Wystawienie dołączonego do pozwu weksla przez pozwanego Stanisława S. służyło zabezpieczeniu roszczenia Józefa G. wobec Stanisława S. Stanisław S. wystawił ponadto na rzecz Józefa G. weksel opiewający na kwotę 186 000 zł. Do realizacji przedsięwzięcia objętego wskazaną umową nie doszło, chociaż Stanisław S. zrezygnował, tak jak przewidywała umowa, z dzierżawy gospodarstwa w M.

Pozwani, podnosząc skutecznie wobec powoda zarzuty ze stosunku podstawowego względem Józefa G., wykazali – zdaniem Sądu Apelacyjnego – że po dniu 31 stycznia 2002 r. wierzytelność zabezpieczona dołączonym do pozwu wekslem nie istniała. W rezultacie, nie było podstaw do uznania, że powód na podstawie indosu Józefa G. nabył wobec pozwanych dochodzone roszczenia wekslowe.

Skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, powód zarzucił naruszenie art. 17 i 20 Pr.weksl. w związku z art. 509-516 k.c. oraz art. 495 § 3 i art. 381 k.p.c., naruszenie art. 381, 495 § 3 i art. 328 § 2 k.p.c., naruszenie art. 233 § 1, art. 382 i 328 § 2 k.p.c., naruszenie art. 233 w związku z art. 230 k.p.c., naruszenie art. 10 i 101 Pr.weksl., naruszenie art. 30 i 32 Pr.weksl. w związku z art. 17 i 20 Pr.weksl. oraz art. 509 i 513 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwalifikacja indosu Józefa G. jako indosu poteterminowego w znaczeniu art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl., czyli jako indosu, który ma tylko skutki przelewu, jest trafna. Taki charakter indosu wynikał jednoznacznie z treści dołączonego do pozwu weksla. Hipotezą art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl. jest objęty nie tylko indos dokonany po proteście z powodu odmowy zapłaty, ale i indos dokonany po upływie terminu ustanowionego dla protestu z powodu odmowy zapłaty, w myśl zaś art. 44 ust. 3 Pr.weksl. protest z powodu niezapłacenia weksla płatnego w oznaczonym dniu powinien być dokonany w jednym z dwóch dni roboczych następujących po pierwszym dniu, w którym można wymagać zapłaty (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2004 r., III CK 563/02, OSNC 2005, nr 5, poz. 88, z dnia 11 lutego 2005 r., III CK 304/04, OSNC 2006, nr 1, poz. 13, z dnia 12 maja 2005 r., V CK 588/04, OSNC 2006, nr 4, poz. 71, i z dnia 1 grudnia 2006 r., I CSK 299/06, OSNC 2007, nr 10, poz. 157). Termin dla protestu z powodu odmowy zapłaty weksla dołączonego do pozwu upłynął zatem już z końcem dnia 3 stycznia 2002 r., a więc na długo przed dniem 14 listopada 2002 r. – datą indosu Józefa G.

Istotą znacznej części podstaw kasacyjnych przytoczonych przez skarżącego jest twierdzenie o spóźnionym w świetle art. 495 § 3 i art. 381 k.p.c. podniesieniu przez pozwanych zarzutu poteterminowego charakteru indosu Józefa G. Wobec powołania się przez pozwanych na poteterminowy charakter tego indosu dopiero w apelacji, w drugiej fazie postępowania nakazowego nie mogły, zdaniem skarżącego, znaleźć zastosowania przepisy art. 20 Pr.weksl. i art. 509-516 k.c., otwierające pozwany drogę do obrony przed żądaniem pozwu za pomocą zarzutów odwołujących się do okoliczności leżących u podstaw zaciągnięcia przez nich zobowiązań wekslowych (gwarancyjnego charakteru weksla), lecz art. 17 Pr.weksl., wykluczający obronę pozwanych za pomocą zarzutów odwołujących się do wspomnianych okoliczności.

Argumentacji tej nie można podzielić. Jak zaznaczono, poteterminowy w znaczeniu art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl. charakter indosu, kwestią kwalifikacji prawnej oświadczenia wierzyciela wekslowego skierowanego na przeniesienie praw z weksla. Jeżeli oświadczenie to, tak jak w niniejszej sprawie, jest datowane, wystarczającą podstawę do przeprowadzenia wskazanej kwalifikacji stanowi treść weksla. Sąd Okręgowy zatem, na podstawie samej tylko treści dołączonego do pozwu weksla, mógł – i powinien, zgodnie z zasadą, że sąd urzędu stosuje prawo materialne – zakwalifikować indos Józefa G. jako indos poteterminowy, ze skutkiem w postaci możliwości podniesienia przez pozwanych wobec powoda w piśmie zaskarżającym wydany przeciwko nim nakaz zapłaty wszelkich zarzutów, które mieli przeciwko Józefowi G. w chwili powzięcia wiadomości o dokonany przez niego indosie (art. 513 § 1 k.c. w związku z art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl.). Mieszczą się tu także zarzuty odwołujące się do okoliczności zaciągnięcia przez pozwanych zobowiązań wekslowych, czyli do stosunków leżących u podstaw ich zobowiązań wekslowych. W sytuacji więc, w której poteterminowy charakter indosu na dołączonym do pozwu wekslu wynikał już z treści tego weksla, wystarczyło wniesienie przez pozwanych, z zachowaniem wymagań art. 495 § 3 zdanie pierwsze k.p.c., samych tylko zarzutów odwołujących się do okoliczności zaciągnięcia przez nich zobowiązań wekslowych, wniesienie zaś przez pozwanych tych zarzutów z zachowaniem wspomnianych wymagań nie budzi wątpliwości.

Chybiony jest także zarzut, iż dołączony do pozwu weksel, wystawiony przez Stanisława S. jako weksel zupełny, nie mógł być wekslem gwarancyjnym dlatego, że wekslem własnym gwarancyjnym (kaucyjnym, depozytowym) może być, w świetle art. 10 i 101 Pr.weksl., tylko weksel własny wystawiony jako weksel *in blanco*. Rzeczywiście, w praktyce najczęściej jako weksle gwarancyjne występują weksle wystawiane *in blanco*, ale zacieśnienie kategorii weksli gwarancyjnych do weksli wystawianych *in blanco* nie ma podstaw. Inaczej niż zdecydowana większość umów zobowiązujących, czynności prawne, z których wynikają zobowiązania wekslowe, nie określają celu wynikającego z nich przysporzenia. Na cel ten wskazuje dopiero zawarta wyraźnie lub w sposób dorozumiany umowa leżąca u podstaw zaciągnięcia zobowiązania wekslowego, czyli umowa kreująca tzw. stosunek podstawowy (kauzalny) dla tego zobowiązania.

Powszechnie przyjmuje się, że strony danego zobowiązania wekslowego mogą porozumieć się wyraźnie bądź w sposób dorozumiany, że wręczony posiadaczowi weksel własny lub trasowany, zupełny albo *in blanco*, ma służyć jedynie zabezpieczeniu określonego roszczenia posiadacza wobec dłużnika wekslowego, wobec czego – zgodnie z treścią tego porozumienia – posiadacz przed powstaniem i wymagalnością zabezpieczonego roszczenia nie może dochodzić od osoby, która zaciągnęła zobowiązanie wekslowe, zapłaty weksla ani przenieść weksla na inną osobę, gdy zaś nie dojdzie do powstania zabezpieczonego roszczenia lub gdy ono wygaśnie, powinien weksel zwrócić. Ponieważ czynności prawne będące źródłem zobowiązań wekslowych są w prawie polskim ujmowane jako czynności prawne abstrakcyjne, tj. jako czynności prawne, których ważność nie zależy od istnienia lub prawidłowości stosunku podstawowego, określone w porozumieniu przesłanki warunkujące posłużenie się wekslem gwarancyjnym nie mają wpływu na istnienie zobowiązania wekslowego objętego treścią weksla gwarancyjnego. W razie jednak dochodzenia przez posiadacza weksla zapłaty sumy wekslowej niezgodnie z porozumieniem co do gwarancyjnego charakteru weksla, dłużnik wekslowy będący kontrahentem posiadacza może, powołując się na tę okoliczność, skutecznie odmówić zapłaty (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2004 r., IV CK 712/03, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 143). Zarzut taki może on też skutecznie podnieść wobec posiadacza weksla, który nabył prawa z weksla na podstawie indosu poterminowego, ponieważ – jak wyjaśniono – wobec takiego posiadacza nie stosuje się art. 17 Pr.weksl., lecz art. 513 k.c.

W przypadku udzielenia poręczenia wekslowego za osobę, która zaciągnęła zobowiązanie w celu zabezpieczenia określonego roszczenia, porozumieniem co do gwarancyjnego charakteru weksla może być objęte także zobowiązanie poręczyciela. Jest to sytuacja typowa, podobnie jak udział w porozumieniu co do uzupełnienia weksla *in blanco* nie tylko dłużnika głównego, ale i osoby, która złożyła na wekslu *in blanco* podpis w charakterze poręczyciela. Poręczyciel, który udzielił poręczenia na wekslu *in blanco*, może w zasadzie – jak się przyjmuje w orzecznictwie – powoływać się wobec remitenta także na wypełnienie weksla niezgodnie z zawartym porozumieniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 101/06, nie publ.). (...)

Sąd Apelacyjny nie naruszył także art. 30 i 32 Pr.weksl. W szczególności art. 32 ust. 2 Pr.weksl. stanowiący, że zobowiązanie poręczyciela jest ważne, chociażby nawet zobowiązanie, za które poręcza, było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny z wyjątkiem wady formalnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2006 r., I CSK 116/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 76), nie wyklucza podnoszenia przez poręczyciela zarzutów osobistych względem wierzyciela wekslowego, w tym zarzutów odwołujących się do łączącego go z nim stosunku podstawowego, ponieważ tych zarzutów w ogóle nie dotyczy. W odniesieniu do nich mają zastosowanie normy powszechnego prawa cywilnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2001 r., V CKN 264/00, nie publ. i z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 101/06, nie publ.). Do wspomnianej kategorii należą w szczególności zarzuty poręczyciela oparte na jego i dłużnika głównego porozumieniu z wierzycielem wekslowym w sprawie gwarancyjnego charakteru weksła. W razie takiego porozumienia poręczyciel odpowiada względem wierzyciela wekslowego tylko wtedy, gdy wierzyciel wekslowy może dochodzić roszczenia wobec dłużnika głównego. W sytuacjach, których dotyczy art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl., omawiane zarzuty mogą być podnoszone przez poręczyciela na podstawie powołanego przepisu w związku z art. 513 § 1 k.c. oczywiście także wobec posiadacza weksła, który nabył prawa z weksła w drodze indosu poteterminowego. W konsekwencji, brak podstaw do podzielenia poglądu skarżącego, że na skuteczne podniesienie wobec powoda przez Artura B. zarzutów odwołujących się do gwarancyjnego charakteru weksła nie pozwalały przepisy prawa wekslowego o poręczeniu wekslowym. (...)

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.).

